

Két új regény

Krudy Gyula: *N. N.* — Tersánszky
J. Jenő: *A két zöld ász*

Mogvallom, sokáig haboztam, vajjon megírjam-e ezt a bírálatot. Erdemes-e két olyan regénnyel foglalkozni, amelyek közül az egyikben csak a legszertelenebb elfogultsággal lehet értékeket találni, a másik pedig egészen rossz könyv, erkölcs: szempontból csak úgy, mint esztétikai-ból? Az ilyeneket még elolvasni is kínos mesterség, hát még írni róluk! De aggodalmamon, ellenkezésemem győzött az a hit, hogy ha fölnyitom az olvasók szemét, megkímélem őket attól a keserű pohártól — nem is egytől, hanem kettőtől melyeket nekem fenéki kellett írtenem.

Krudy Gyulát valamikor régen nagyra tartották. Nem egész joggal, de az bizonyos, hogy egyik-másik korábbi munkájában fölcillant némi tehetség. Erről azonban — hogy az ő stílusán szóljak — csak a múlt század zenélő órái regélnek. Újabb regénveim az esztétika Röntgensugara akadály nélkül hatol át, sehol sem ütközik a tehetségnek még szilánkjába sem. Nagyjából egy kaptafára készültek: lapos, zagyva mese, naivan szertelen alakok, keresett, modoros előadás. Ami eltérés az egyes regények között akad, az csak annyi, hogy az egyikben több, a másikban kevesebb a bántó mozzanat. Legújabb regénye, az *N. N.* a jobbak közül való — persze csak az ismert Krudy-mérték alkalmazva rájuk. Meséje alig van, tehát nincs, amit összezagyválhatna. Egy ifju — egyénisége épügy nincs, mint ahogy nevet is restelt neki adni a szerző — szerelembe esik egy kis cseléd leánnyal, de magasratörő vágyai a fővárosba csábítják — ennyit ad eredményként a regény első fele. Tíz évig nem látjuk, amin egy cseppet sem bántunk, azután újra fölűnik, egypár napot tölt az időközben jómódu parasztasszonnyá lett kedvesénél — ez a regény második felének summája. Az utolsó három sorvelős rövidséggel közli a szomorú hírt, hogy *N. N.* újra fölszedte a sátor-fáját.

Ennyi az egész mese. Olyan kevés, hogy nem csodálkozunk rajta, ha nincs benne semmi, ami az embert bosszantaná — igaz, hogy gyönyörködésre sem nyújt alkalmat. Az is nagy érdeme, hogy a lelki élet rajzával nem bibelődik, mert ez által megfosztja magát a lehetőségtől, hogy harcba keveredjék a lélektan törvényeivel. Pedig az író szereti a kis cselédleányt s egy kis igyekezettel elmélyíthette volna az érzés világát. Úgy látszik, lett volna hozzá kedve s talán tudott volna is belőle valamit csinálni. Helyette a sovány mesét a megfulladásig bepólyálja tires fecsegésbe, érzelmes, de a helyzethez nem illő s minden jelentőség nélküli, utszélről összehordott gondolatokba vagy inkább megjegyzésekbe. S az eredmény? Az olvasó, mikor leteszi a könyvet, fölkiált: Hála Isten, hogy végére jutottam, ennél unalmasabb regényt is régen olvastam.

Szabad-e ilyen könyveknek megjelenni? Es nem vádolnám joggal a kritikát, ha nem emelné föl ellenük tiltakozó szavát?

Császár Elemér.